[1]निविशमानः-व्यतिविशमानः, वेशयमानः, विविक्षमाणः, वेविशमानः ; व्यतिवेक्ष्यमाणः, वेशयिष्यमाणः, विविक्षिष्यमाणः, वेविश्यमानः, [2]विट्-विड्-विशौ-विशः ;

[3]विष्टम्-ष्टः-ष्टवान्, वेशितम्-तः, विविक्षितः, वेविशितः-तवान् ;

इत्यादिकानि रूपाणि सर्वाण्यपि दैवादिकखिद्यतिवत् (349) ज्ञेयानि । विशः-[4]देवविशा, विविशिवान्[5]-विविश्वान्, [6]विशयी-विषयी, [7]वेशः, [8]प्रायोपवेशिका,[A] [9]ग्राममभिनिविशमानः, कल्याणेऽभिनिवेशः, पापेऽभिनिवेशः, गेहानुप्रवेशमास्ते, चारुशिलोपवेशम्,[B] [10]गेहं गेहमनुप्रवेशमास्ते गेहमनुप्रवेशमनुप्रवेशमास्ते,

---

1. 'नेर्विशः' (1-3-17) इति तङ् । 'अङ्के निविशतीं भयात्' इत्यादिषु तङ्भाव उपसर्गप्रतिरूपकेण 'नि' इत्यनेन साकं विशतेः समासेनेति बोध्यम् ।
2. क्विपि, षकारे, षकारस्य ष्टुत्वेन टकारे च रूपमेवम् ।
3. 'क्तिक्तौ च संज्ञायाम्' (3-3-174) इति संज्ञायां क्तप्रत्ययः ।
4. क्विबन्तात् अजादिपाठाद्धलन्तादपि टापि च रूपमेवम् ।
5. 'विभाषा गमहनविदविशाम्' (7-2-68) इति क्सौ इड्विकल्पनात् रूपद्वयं बोद्धव्यम् ।
6. णिनिप्रत्यये रूपमेवम् । वृद्ध्यभावो निपातनात् । विषयी इत्यत्र षत्वमपि केचित् आहुः ।
7. 'पदरुजविश—' (3-3-16) इति कर्तरि घञ् । विशतीति वेशः । वेश्याजनोपभोगार्थे तु 'हलश्च' (3-3-121) इति अधिकरणे घञ् ।
8. 'पर्यायार्हर्णोत्पत्तिषु ण्वुच्' (3-3-111) इति ण्वुच्प्रत्यये रूपम् । क्तिन्नादीनामपवादः । प्रायोपवेशिका=मरणपर्यन्तम् अनशनम् ।
9. 'अभिनिविशश्च' (1-4-47) इति अभिनिपूर्वस्य विशतेः कर्मसंज्ञा भवति । 'परिक्रयणे संप्रदानमन्यतरस्याम्' (1-4-44) इत्यतो मण्डूकप्लुत्याऽन्यतरस्यामित्यनुवृत्तेः, तस्य च व्यवस्थितविभाषात्वात् कल्याणेऽभिनिवेशः, पापेऽभिनिवेशः, 'या या संज्ञा यस्मिन् यस्मिन् संज्ञिन्यभिनिविशते', इत्यादिषु कर्मत्वाभावः ।
10. 'विशिपतिपदि—' (3-4-56) इति द्वितीयान्त उपपदे णमुल्प्रत्ययो भवति व्याप्यमाने आसेव्यमाने चार्थे गम्यमाने । तृतीयाप्रभृतित्वात् (2-2-21) समासविकल्पः । असमासे तु व्याप्यमानतायां द्रव्यवचनस्य द्विर्वचनम् । आसेव्यमानतायां तु क्रियावचनस्य 'उपपदमतिङ्' इति समासः । समासेन व्याप्त्यासेवयोरुक्तत्वात् 'नित्यवीप्सयोः' (8-1-4) इति द्विर्वचनं न भवति ।

A. 'अहं पर्यायसंप्राप्तां कुर्वे प्रायोपवेशिकाम् ॥' भ. का. 7-76.

B. 'कुतूहलाच्चारुशिलोपवेशं काकुत्स्थ ईषत्स्मयमान आस्त ॥' भ. का. 2. 11.